

13. Равен Д. Педагогическое тестирование: проблемы, заблуждения, перспективы / Дж. Равен. – Москва: «Когито-Центр», 1999. – 144 с.
14. Самохвал О. О. Формування професійних якостей майбутніх менеджерів митної служби у процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "теорія та методика професійної освіти" / Самохвал Олеся Олександрівна – Вінниця, 2009. – 20 с.
15. Сікора Я. Б. Зміст та структура поняття професійна компетентність вчителя інформатики / Я. Б. Сікора // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ : зб. наук. праць. Ч. II. – Рівне, 2008. – С. 148–156.
16. Соловей Т. В., Чайковський М. Є. Змістовні компоненти професійної компетентності соціального працівника інклюзивного закладу освіти / Т. В. Соловей, М. Є. Чайковський. // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2013. – №1. – С. 220–224.
17. Столяренко Л. Д. Психология делового общения и управления / Л. Д. Столяренко. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2005. – 416 с.
18. Торбіна Т. Професійно значущі якості особистості сучасного фахівця / Тетяна Торбіна. // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2012. – №5. – С. 76–81.

Отримано 20.05.2015 р.

УДК 378

Капран С. Б.[°]

Київський коледж міського господарства Академії муніципального управління, викладач, кандидат педагогічних наук

НАУКОВИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті здійснено науковий аналіз проблеми організації самоосвітньої діяльності студентів вищих навчальних закладів: охарактеризовано основні ідеї, теорії, положення та методичні поради філософів, педагогів, просвітителів і громадських діячів минулого з окресленої педагогічної проблеми.

[°] © Капран С. Б., 2015 р.

Ключові слова: самоосвітня діяльність, самоосвіта, самостійна робота

В статье осуществлен научный анализ проблемы организации самообразовательной деятельности студентов высших учебных заведений: охарактеризованы основные идеи, теории, положения и методические советы философов, педагогов, просветителей и общественных деятелей прошлого по очерченной педагогической проблеме.

Ключевые слова: самообразовательная деятельность, самообразование, самостоятельная работа

In the article the scientific analysis of problem of organization of self-educational activity of students of higher educational establishments is carried out : basic ideas, theories, positions and methodical advices of philosophers, teachers, enlighteners and publicmen of the past, are described on outlined pedagogical issue.

Keywords: self-educational activity, self-education, independent work

Актуальність дослідження. Згідно з Болонською декларацією, основна ідея якої спрямовується на реалізацію принципу «освіта через усе життя» та задоволення потреб людини, навчальний час, відведений на самоосвітню діяльність студентів вищих навчальних закладів, має становити не менше, ніж 50 % від загального обсягу годин, що відводяться на навчання. Ефективність реалізації цього принципу залежить від вирішення пріоритетного завдання вищих навчальних закладів: здійснюючи професійну підготовку майбутніх фахівців в умовах перманентного поповнення знань, умінь і навичок, вчити їх працювати самостійно.

Актуальність проблеми дослідження зумовлюється ще й тим, що важливим компонентом професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах має стати самоосвітня діяльність як ефективний засіб активізації навчально-виховного процесу. На думку Б. Райського, «...завдання формування в суб'єктів навчання готовності до безперервної самоосвіти вимагає включення самоосвіти в навчальний процес як об'єктивного необхідного заняття. Це не нав'язування додаткової, позапрограмної роботи, а зміна характеру навчальної роботи» [1].

Аналіз досліджень і публікацій. Основні вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців висвітлено в законодавчих актах і нормативних документах Міністерства освіти і науки України.

У педагогічній науці і практиці проблема організації та навчально-методичного забезпечення самоосвітньої діяльності студентів вищих навчальних закладів знайшла своє відображення у наукових працях багатьох учених, які досліджували її з різних аспектів. Зокрема С. Архангельський, Ю. Бабанський, Н. Кузьміна, В. Сластьонін вивчали загально дидактичні основи самоосвіти; О. Кочетов, П. Пшебильський – сутність, структуру та зміст самоосвіти; А. Громцева, Л. Рувінський –

психологічні основи самоосвіти (мотиви, готовність); М. Заборщикова, І. Наумченко – питання професійної самоосвіти; М. Солдатенко, П. Підкасистий – проблеми теорії і практики самостійної пізнавальної діяльності; Б. Єсіпов, Г. Гнітецька – проблеми сутності й структури самостійної роботи; Л. Онучак, Я. Галета, С. Кустовський, Л. Черчата – проблеми використання різних підходів до організації самостійної роботи майбутніх фахівців.

Метою статті є здійснити науковий аналіз проблеми організації самоосвітньої діяльності студентів вищих навчальних закладів.

Мета конкретизується у таких завданнях:

- проаналізувати літературні джерела і виявити витoki проблеми організації й здійснення самоосвітньої діяльності суб'єктів учіння;
- охарактеризувати основні ідеї, теорії, положення та методичні поради філософів, педагогів, просвітителів і громадських діячів минулого з окресленої педагогічної проблеми.

Витoki проблеми підготовки суб'єктів учіння до самоосвітньої діяльності простежуються у філософії, яка в античні часи об'єднувала знання про природу, людину й суспільство. У філософських працях Сократа, Конфуція, Геракліта, Демокріта, Платона, Арістотеля йдеться про те, що розвиток людини здійснюється якісно лише в процесі самовдосконалення особистості, самопізнання. Зокрема, грецький філософ Сократ уперше сформулював положення про необхідність управління пізнавальною активністю і самостійністю учнів у процесі навчання, яка передбачає попередню підготовку завдань і запитань; розробив і втілював у практику метод навчання (метод Сократа, сократичне правило), який активізував пізнавальну самостійність суб'єктів учіння через ведення евристичної бесіди, побудованої на основі використання прийомів індукції [2]. Він розглядав самостійність своїх учнів і як результат впливу педагога, і як правильно організоване учіння й самоучіння зокрема. Про визначальну роль педагога в засвоєнні знань суб'єктами учіння у процесі самостійної роботи йдеться і в трактатах давньоримського вчителя красномовства М. Квінтіліана, який пропонує формувати навички самостійного пізнання учнів, заохочувати їх до формулювання запитань вчителів, організовувати обмін думками, дискусії [3].

В епоху античності педагогами-філософами самостійність учня розглядалась і як мета виховання, і як засіб активізації навчання, а самостійна робота – як вид організації навчання, що сприяє розвитку самостійності його мислення. Однак, самостійна робота здійснювалася під чітким керівництвом педагога.

Середньовічна догматична система освіти, її організація й методи викладання не сприяли всебічному розвитку особистості, її прагненню до знань. Сміливо порушив традиційні канони тогочасного шкільного життя чеський мислитель, педагог, письменник, автор «Великої дидактики» Ян Амос Коменський. «Альфою та омегою нашої дидактики нехай буде пошук і відкриття способу, за якого б учителі менше навчали, а учні більше б

училися» [4, с. 243], – так він аргументував принцип самостійності, увівши у світову методику золоте правило наочності: «все через самостійне спостереження» [4, с. 384].

У працях епохи Відродження є значна кількість рекомендацій з організації самостійної роботи. Зокрема, французький богослов, філософ, письменник, есеїст-мораліст М. Монтень у своїй книзі «Досліди» в розділі «Про виховання дітей» пише: «Я хотів би, щоб вихователь з самого початку, погодившись із душевними схильностями довіреної йому дитини, надав їй можливість вільно виявити ці схильності, пропонуючи їй відчутти смак різних речей, вибирати між ними і розрізняти самостійно» [5, с. 71]. Цінні практичні поради викладачам щодо організації самоосвітньої діяльності знаходяться у працях німецьких педагогів І. Гербарта (1776–1841) та А. Дістерверга (1790–1866). Так І. Гербарт закликав не нести дітям «готових» знань, а пробуджувати в них нестримну жагу вчитися [6, с. 15–21, 59–71]. А. Дістерверг виходив з того, що освіта «ніколи і ніде не є чимось завершеним» [7, с. 201]. Звідси і власне бачення педагогом призначення викладача: «...поганий учитель подає істину, хороший – вчить її знаходити» [7, с. 236]. Вчений-педагог зазначав, що «...розвиток та освіта жодній людині не можуть бути дані чи повідомлені. Всякий мусить досягати цього своєю діяльністю. Те, що людина набула не шляхом своєї самостійності – не її» [8, с. 178–180, 237]. Саме тому А. Дістерверг надавав перевагу індуктивному методу навчання: при незначній допомозі вчителя учень сам проходить шлях від незнання до знання.

Завдання самоосвіти визначали і такі видатні педагоги й мислителі, як Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо. «Завдання виховання, – писав Д. Локк, – полягає, на мою думку, не в тому, щоб довести учня до повного засвоєння всіх наук чи навіть однієї з них, а в тому, щоб надати розуму ту свободу, ті навички і ті звички, які б зробили його здатним уже в ході подальшого життя оволодіти будь-якою галуззю знань» [9, с. 244-245]. Відомий просвітитель розробив низку рекомендацій щодо розвитку у суб'єктів учіння прагнення до самоосвіти. У першу чергу Д. Локк радив викладачам берегти й розвивати природній потяг дітей до знань. Для досягнення визначеної мети Д. Локк рекомендував використовувати гру як дидактичний засіб розвитку інтересу до пізнання, наполягав на індивідуалізації навчального процесу з урахуванням віку, природних задатків та індивідуальних особливостей окремих учнів.

Великий захисник прав дитини на свободу інтелектуального розвитку Ж.-Ж. Руссо вважав інтерес рушійною силою пізнання і понад усе цінував людський розум не за знаннями, а за здатністю здобувати їх через самостійне накопичення життєвого досвіду [10, с. 145–147].

Особливого значення самоосвіті надавав Г. Сковорода, який відзначав: «...якщо хочеш виміряти небо, землю та море, починай з виміру себе» [11, с. 131]. Філософ підкреслював, що «самопізнання духовно перевтілює людину із раба своїх звичок та пристрастей у «справжню», «духовну» людину. Відомому філософу належать дидактичні засади

самоосвітнього читання, які зводяться до таких основних принципів, як: любов до книги, дбайливий добір книжок, дотримання певного режиму читання, засвоєння змісту, вироблення смаків, уподобань тощо.

Слід зауважити, що в XIX столітті в Україні активізувалися ідеї щодо організації самостійної роботи (П. Куліш, І. Вагилевич, Я. Головацький та ін.), її впливу на виховання людини (М. Пирогов, М. Корф та ін.).

Значний внесок у розвиток ідеї самоосвіти зробив вітчизняний педагог К. Ушинський, який наголошував на необхідності робити більший акцент у процесі навчання на самостійній пізнавальній діяльності суб'єктів учіння. Від викладачів Костянтин Дмитрович вимагав, щоб «діти за будь-якої нагоди працювали самостійно, а вчитель керував цією самостійною працею і давав для неї матеріал» [13, с. 399]. У такий спосіб, на думку педагога, вчитель зможе в учневі «розвинути бажання і здатність самостійно вчитися без учителя, набувати нові знання...», адже «володіючи такою розумовою силою, що дістає звідусіль корисну поживу, людина буде вчитися все життя» [12, с. 234]. Важливо, що видатний педагог наголошував на необхідності людини набувати знання протягом усього життя. Принцип самостійності видатний педагог визначив домінуючим у навчально-виховному процесі. Складовою навчання, на його думку, обов'язково має бути самостійна робота учнів над засвоєнням набутих знань. Уроки, за переконаннями К. Ушинського, мають бути призначені лише для перевірки самостійно опрацьованого матеріалу і здійснення керівництва самоосвітою учнів.

Професорам вищих навчальних закладів дореволюційної Росії К. Ушинський радив скрупульозно здійснювати розроблення програми самостійної роботи із зазначенням списку посібників і рекомендацій. Досвідчений педагог-практик вважав, що такий підхід до справи змусить студентів серйозніше ставитися до навчання та сприятиме формуванню вмінь і навичок самостійної роботи, і закликав заохочувати студентів до самостійного вивчення наукових праць, дослідження проблем.

Особливого значення самоосвіті учнів надавала С. Русова. «Кожна дитина з початку життя, – зазначала вона, – виявляє деяку творчу силу, творчу вигадливість... Педагоги повинні цінувати всяку самостійну творчу працю дитини не для того, щоб з кожної дитини утворити майстра в малюванні, співі, літературі, а для того, щоб викликати у кожної дитини можливо більше творчих сил, бо це найкоштовніша річ для поступу і найбільш індивідуальна» [14, с. 28]. Одним із найважливіших принципів педагогічної концепції Софії Русової був принцип особистісно орієнтованого навчання. «Щодо творчої праці, – писала педагог, – то вона найкраще проводиться індивідуально, на самоті, коли дитина краще може сконцентрувати свої думки, дати вільний вираз своїм творчим змаганням...» [14, с. 31].

Суспільно-політичні зміни, що відбулися на початку XX століття, спонукали освітян до пошуку нових форм і методів навчання, серед яких значне місце відводилося і самоосвіті. Згідно з «Положенням про єдину

трудова школа» (1918 рік) вводилися нові принципи організації шкільного навчання, які підкреслювали важливість самостійної навчальної діяльності суб'єктів учіння, а саме: створити умови для творчого й широкого експериментування як учневі, так і учителю; форми й методи навчання будувати на активності й самостійності учнів.

Проте на практиці з політичних причин не вдалася спроба в 20-х роках створити систему освіти, зорієнтовану на пізнавальну активність і самостійність учнівської молоді. Формувати особистість, здатну до самостійного прийняття рішень, творчого пошуку та вільного мислення, радянській системі не потрібно було. Самоосвіта активно запроваджувалась лише для дорослих. Натомість була створена єдина всесоюзна система освіти з уніфікованим змістом, формами й методами навчання, зорієнтована на виховання сумлінного та наполегливого у здобутті знань учня. Викладач теж підлягав «уніфікації» – він і лише він був основним носієм знань: на уроці усно викладав тему, а згодом її перевіряв. Самостійна робота зводилась до читання матеріалу за підручником і виконання тренувальних вправ у домашніх умовах.

Проблема самоосвіти залишалася ініціативою окремих викладачів-практиків і вчених-педагогів, які не припиняли працювати над проблемою розвитку самостійності своїх вихованців. Так у 1940 році було опубліковане єдине на той час ґрунтовне теоретичне дослідження з питань організації самостійної роботи Р. Мікельсона «Про самостійну роботу учнів в процесі навчання». Учений тлумачить самостійну роботу як метод навчальної діяльності, за якого учні виконують завдання без допомоги вчителя, але під його наглядом.

Помітним явищем в теорії розвитку самостійності учнів були роботи Є. Голанта. Високо оцінюючи значення самостійної роботи, вчений розглядав самостійність учня як одну з першочергових умов всебічного розвитку особистості. Є. Голант розрізнув три види самостійності: організаційно-технічну самостійність, самостійність у практичній діяльності, самостійність у процесі пізнавальної діяльності. Привертає увагу твердження Є. Голанта про те, що домашні завдання не завжди можна розглядати як самостійну роботу з тієї простої причини, що виконання їх протікає як «повторення вивченого» [15].

Згодом з'являються наукові дослідження Б. Єсипова, М. Скаткіна та інших з питань організації самостійної роботи учнів; І. Лернера, П. Підкасистого та інших про пізнавальну самостійність учня. Привертають увагу наукові праці М. Данилова, Р. Сроди та інших, у яких вирішується проблема самостійної роботи у вузівському навчанні, обґрунтовуються методичні основи організації самостійної навчальної діяльності, створюються класифікації самостійної навчальної роботи за джерелами знань, формами виконання і методами навчання, характером і структурою виконуваної діяльності, ступенем активності й самостійності студентів, за структурою дидактичних цілей і за типами виконуваних завдань.

Яскравим представником радянської освіти 50-60-х років був визнаний педагогічною спільнотою класик вітчизняної педагогіки В. Сухомлинський, який вбачав ефективність організації самостійної роботи у підготовці такого вчителя, котрий прагнув би постійно самовдосконалюватись, збільшити частку розумової праці дитини, навчити її розум трудитися, збудити у дитини любов до розумової праці, праці думки. «Навчити дитину вчитися, дати їй уміння, з допомогою яких вона буде самостійно підніматися із сходинок на сходинок довгого шляху пізнання – це одне з найскладніших завдань вчителя... Мислителем ваш вихованець стане лиш тоді, коли ви приходите до нього з думкою, запалюєте його своєю допитливістю, спрагою і ненаситністю пізнання, передаєте йому почуття гордості мислителя» [16, с. 100].

Треба підкреслити, що педагоги радянської доби працюють над активізацією навчального процесу, і в першу чергу бачать її у самостійній роботі, коли учні здобувають знання не зі слів учителя, а через самостійний пошук, спостереження, збір фактів. Наприкінці 60-70-х років учені ґрунтовно досліджують різні аспекти розвитку пізнавальної активності й самостійності учнів. Результати цих досліджень були опубліковані в працях Л. Аристової «Про посилення навчальної ролі самостійної роботи учнів в учбовому процесі» (1959) та «Про умови розвитку самостійності учнів на уроках» (1960), у праці Д. Вількеєва «Розвиток пізнавальної активності й самостійності в учнів вечірніх шкіл у процесі навчання» (1961).

У 70-80-ті роки з'являється низка наукових робіт, що спрямовувалися на визначення сутності поняття «самостійна робота» та організацію цього виду діяльності. Більш інтенсивними стають пошуки шляхів оптимізації методів керування самостійною освітою у вищій школі (Ю. Бабанський, В. Буряк та ін.), вивчаються дидактичні основи формування пізнавальної самостійності учнів (І. Лернер, О. Нильсон, В. Сухомлинський та ін.). Предметом інтересу вчених є організація й самоорганізація навчання з позиції формування взаємин у співпраці педагога і студента (А. Громцева та ін.); розуміння психології учнів у пізнавальній діяльності (О. Леонтьєв, С. Рубінштейн та ін.); підготовки суб'єктів учіння до самоосвіти через підвищення їхньої мотивації (М. Кузьміна та ін.); формування умінь і навичок самоосвітньої діяльності (В. Буряк та ін.); раціональне використання різних форм організації навчання (О. Пехота та ін.).

В останні десятиріччя функціонування радянської системи освіти самостійна робота здобула наукове пояснення та обґрунтування. У психолого-педагогічних дослідженнях вона розглядається з позиції єдності особистісно-діяльнісного і психологічного підходів. Це стає основою сучасної особистісно орієнтованої та особистісно-діяльнісної освіти, сутність якої полягає в тому, що навчання має діяльнісний характер, а в центрі навчання знаходиться суб'єкт навчальної діяльності – студент, який глибоко усвідомлює самого себе як особистість, здатну самостійно спрямовувати, організовувати і контролювати процес навчання.

Становлення української державності активізувало педагогічні пошуки науковців і практиків. Сучасні дослідження М. Солдатенка, Н. Сидорчук, В. Бенери, В. Мороза та інших підкреслюють актуальність проблеми самоосвіти суб'єктів учіння в процесі організації навчально-виховного процесу не лише у загальноосвітніх навчальних закладах, а й у вищій школі. Так у монографії В. Мороза «Самостійна навчальна робота студентів» сформульовані основні теоретичні підходи щодо удосконалення самостійної роботи. Учений ефективність означеного процесу бачить у самостійній творчій діяльності студента в аудиторії у процесі виконання контрольних завдань [17, с. 60].

На необхідність виробити у суб'єктів учіння навички самостійної творчої роботи як умови продовження освіти, тобто її неперервності, наголошує в своїй монографії «Теорія і практика самостійної пізнавальної діяльності» М. Солдатенко [18]. Автор зазначає, що в більшості навчальних закладів студента вчать, натомість треба, щоб він учився самостійно.

У контексті досліджуваної проблеми особливої уваги заслуговує монографія Н. Сидорчук «Організація самоосвітньої діяльності майбутніх учителів: теорія та технологія формування», у якій автор висловлює думку про те, що у процесі самостійної роботи на формування особистості впливає викладач, який визначає їй певні навчальні цілі, а в ході самоосвітньої діяльності особистість сама ставить їх перед собою. Таким чином, самостійна робота при зацікавленому ставленні суб'єктів учіння до неї переростає в їхню самоосвітню діяльність [19, с. 77].

Для останніх десятиріч характерним є домінування науково-методичної продукції у вигляді навчально-методичних посібників і методичних рекомендацій, що мають переважно вузькопредметний характер, тобто стосуються самостійної роботи з окремих дисциплін, окремих спеціальностей.

Проблема самоосвітньої діяльності суб'єктів учіння є актуальною і в сучасній зарубіжній педагогічній науці й практиці. Канадський учений Дж. Макліш переконливо зауважує: «...немає наукових доказів того, що навчання в університеті дійсно приносить користь студенту – якщо ж він отримує цю користь від вищої освіти, то лише за умови, якщо навчиться працювати самостійно» [2020]. Н. Клінк, німецький учений, стверджує, що від вищої освіти слід чекати «не тільки передачі необхідних для професії знань, методів роботи і першочергових навичок, але перш за все формування здатності мислити самостійно, критично і творчо» [21]. Німецький учений-дидакт Х. Шатерль підкреслює, що у вузівській дидактиці ми маємо справу не лише з об'єктом навчання, але й із суб'єктом учіння – при недооцінці самостійної роботи аудиторні заняття призводять до розгляду студента лише як об'єкта. «Суб'єктом учіння є той, хто навчається. У процесі навчання йдеться, перш за все, про об'єкт – студента навчають, він навчається» [21].

Висновок. Отже, науковий аналіз проблеми самоосвітньої діяльності студентів вищих навчальних закладів показав, що вона ніколи не втрачала

своєї актуальності. Її витoki зосереджено у філософії античних учених, які глибоко й всебічно обґрунтували значення самоосвіти як мети виховання, засобу активізації навчання та його виду; рекомендації щодо організації самостійної роботи відображено в працях епохи Відродження; завдання самоосвіти сформульовано в епоху Просвітництва; ідеї щодо застосування технології самостійної роботи на практиці з урахуванням віку суб'єкта учіння актуалізовано вченими, просвітителями та громадськими діячами XIX століття.

Ідеї, теорії, положення та методичні поради, які відображають результати пошуків філософів, педагогів, просвітителів і громадських діячів минулого щодо розв'язання окресленої педагогічної проблеми, використовуються вченими і практиками як форми організації наукового пізнання при розробленні теоретико-методологічних засад самоосвітньої діяльності. Зокрема, ідею щодо отримання знань через самостійне спостереження вчені використовують при розробленні теорії і методології змісту самоосвітньої діяльності, її організації й здійснення; ідею щодо набуття знання протягом усього життя – при розробленні теорії неперервної професійної освіти; ідею особистісного навчання – при розробленні теорії особистісно орієнтованого навчання тощо.

Список використаних джерел

1. Руководство самообразованием школьников / Под ред. Б. Ф. Райского, М. Н. Скаткина. – М.: Просвещение, 1983. – С. 67.
2. Баєв Б. Ф. Психологія навчання / Б. Ф. Баєв. – К., 1994. – С. 59–61.
3. Мелешко В. Формування логічних умінь як компонента алгоритмічної культури молодших школярів / В. Мелешко, Ю. Мельник // Початкова школа. – 2006. – № 11. – С. 55–58.
4. Коменский Я. А. Великая дидактика / Ян Амос Коменский // Избранные педагогические сочинения: В 2-х томах. Т. 1. – М.: Педагогика, 1982. – 656 с.
5. Хрестоматия по истории зарубежной педагогике / [состав. Професор А. И. Пискунов. – 2-е изд., перераб.]. – М.: Просвещение, 1981. – 528 с.
6. Герbart И. Ф. Психология / И. Ф. Герbart. – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2007. (Серия «Университетская библиотека Александра Погорельского»). – 288 с.
7. Дистерверг А. Избранные педагогические сочинения / А. Дистерверг. – М.: Учпедгиз, 1956. – 374 с.
8. Дистерверг А. Руководство к образованию немецких учителей / А. Дистерверг // Избранные педагогические сочинения. – М.: Учпедгиз, 1956. – 374 с.
9. Локк Д. Педагогические сочинения / Д. Локк. – М.: Учпедгиз, 1939. – 318 с.
10. Руссо Ж.-Ж. Эмиль, или О воспитании / Ж.-Ж. Руссо // Хрестоматия по истории зарубежной педагогике : учеб. пособие / сост. А. И. Пискунов. – 2-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1981. – С. 203–236.
11. Сковорода Г. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи / Г. Сковорода. – К.: Наукова думка, 1983. – 544 с.

12. Ушинський К. Д. Вибрані твори / К. Д. Ушинський. – К.: Радянська школа, 1949. – С. 230–245.
13. Ушинський К. Д. Твори: В 6 т. – К.: Радянська школа, 1954. – Т. 2. – С. 389–449.
14. Русова С. Теорія і практика дошкільного виховання / Софія Русова. – Львів – Краків – Париж : Просвіта, 1993. – 127 с.
15. Голант Е. Я. Некоторые принципиальные вопросы развития самостоятельности школьников / Е. Я. Голант. – М., 1944. – С. 11–17.
16. Сухомлинский В. А. Избранные произведения: В 5 т. / В. А. Сухомлинский. – К.: Радянська школа, 1980. – Т. 4: Павлышская средняя школа. Разговор с молодым директором школы. – 670 с.
17. Мороз В. Д. Самостійна навчальна робота студентів: монографія / Мороз В. Д. – Х.: ХМК, 2003. – 64 с.
18. Солдатенко М. М. Теорія і практика самостійної пізнавальної діяльності: [монографія] / М. М. Солдатенко. – К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – 198 с. – С. 81–83.
19. Сидорчук Н. Г. Організація самоосвітньої діяльності майбутніх учителів: теорія та технологія формування: Монографія / Н. Г. Сидорчук. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. – 168 с.
20. Carnegie Commission on Higher Education. The Purposes and the Performance of Higher Education in the United States: Approaching the year 2000. N.Y. 2000. – 110 s.
21. Padagogische Worterbuch. – Berlin: Volk und Wissen Volkseigener Verlag, 1987. – 432 s.

Отримано 20.05.2015 р.

УДК 378:373.3

Кипиченко Н. С.[°]

Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка, викладач кафедри початкової освіти та методик інституту гуманітарних дисциплін

ДІАГНОСТУВАННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У статті авторкою проаналізовано результати експериментального дослідження, спрямованого на діагностування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів початкової школи

[°] © Кипиченко Н. С., 2015 р.